

Warunkowe zwolnienie skazanego korzystającego z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności (art. 155 k.k.w.)

BOGDAN MYRNA

ORCID: 0000-0002-0501-0588

Prokuratura Okręgowa we Wrocławiu

Abstrakt

Przedmiotem artykułu jest instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanego, stosowana w ramach przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności. Przedstawiając tę instytucję (przewidzianą w art. 155 k.k.w.), która jest niewątpliwie formą uprzywilejowaną w stosunku do warunkowego zwolnienia stosowanego na zasadach ogólnych (art. 77–79 k.k.), autor omawia i analizuje przesłanki jej zastosowania w ramach postępowania wykonawczego. Dokonując przedmiotowej analizy, autor uwzględnia fakt, że w przepisie art. 155 k.k.w. ustawodawca dokonał daleko idących modyfikacji formalnych przesłanek warunkowego zwolnienia na podstawie omawianego przepisu.

Słowa kluczowe: warunkowe zwolnienie, przerwa w odbywaniu kary, prognoza kryminologiczna.

I

Możliwość orzekania o warunkowym zwolnieniu w postępowaniu karnym wykonawczym jest (podobnie jak w przypadku byłego już warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności na podstawie art. 152 k.k.w. — który to przepis został uchylony z dniem

5 października 2019 roku ustawą z dnia 19 lipca 2019 roku¹⁾ rozwiązaniem nowym, niewystępującym w kodeksie karnym wykonawczym z 1969 roku²⁾. Obecnie obowiązujący k.k.w.³⁾ możliwość taką przewiduje w art. 155 § 1, zgodnie z którym jeżeli przerwa w wykonaniu kary pozbawienia wolności trwała co najmniej rok, a skazany odbył co najmniej 6 miesięcy kary — sąd penitencjarny może warunkowo zwolnić skazanego z odbycia reszty kary na zasadach określonych w art. 77 k.k., przy czym zwolnienie może nastąpić w każdym czasie bez ograniczeń wynikających z art. 78 i 79 k.k. Należy jednakże dodać, że warunkowego zwolnienia w tym trybie nie stosuje się, jeżeli kara pozbawienia wolności została orzeczona na okres powyżej trzech lat (art. 155 § 2 k.k.w.).

Przepis art. 155 k.k.w. przewiduje zatem cztery przesłanki, których łączne zaistnienie stwarza możliwość warunkowego przedterminowego zwolnienia skazanego z odbycia reszty kary pozbawienia wolności bez ograniczeń (przesłanek formalnych — minimów odbycia kary pozbawienia wolności niezbędnych do zastosowania warunkowego zwolnienia w trybie art. 77 § 1 k.k.) przewidzianych w art. 78 i 79 k.k.⁴⁾ Do tych przesłanek należą mianowicie:

¹⁾ Dz.U. z 2019 r. poz. 1694.

²⁾ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 roku — Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1969 r. Nr 13, poz. 98 ze zm.).

³⁾ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.), z mocą obowiązującą od dnia 1 września 1998 roku.

⁴⁾ Zgodnie z art. 78 § 1 k.k., skazanego można warunkowo zwolnić (w trybie art. 77 § 1 k.k. — B.M.) po odbyciu co najmniej połowy kary, zaś (art. 78 § 2 k.k.) skazanego określonego w art. 64 § 1 k.k. — po odbyciu dwóch trzecich kary, natomiast określonego w art. 64 § 2 k.k. po odbyciu trzech czwartych kary (podobnie jak do sprawców działających w trybie art. 65 § 1 k.k. oraz sprawców przestępstw z art. 258 k.k. — B.M.). Skazanego zaś (art. 78 § 3 k.k.) na karę 25 lat pozbawienia wolności można warunkowo zwolnić po odbyciu 15 lat kary, natomiast skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności po odbyciu 25 lat kary. W tym miejscu należy mieć na uwadze przewidzianą w art. 77 § 2 k.k. możliwość obostrzenia przez sąd minimów formalnych warunkowego zwolnienia od przewidzianych w art. 78 k.k. Zgodnie natomiast z art. 79 § 1 k.k., przepisy art. 78 § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do sumy dwóch lub więcej niepodlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany ma odbyć kolejno; art. 78 § 2 stosuje się, jeżeli chociażby jedno z przestępstw popełniono w warunkach określonych w art. 64 k.k. W myśl zaś § 2 tegoż przepisu — skazanego można, niezależnie od warunków określonych w art. 78 § 1 lub 2, zwolnić warunkowo po odbyciu 15 lat pozbawienia wolności. Z kolei art. 79 § 3 k.k. stanowi, że przepis art. 78 § 3 stosuje się odpowiednio, jeżeli cho-

1. skorzystanie przez skazanego z przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności przez okres co najmniej roku (art. 155 § 1 k.k.w.);
2. uprzednie odbycie przez skazanego co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności (art. 155 § 1 k.k.w.);
3. wymiar orzeczonej kary (lub sumy kar) pozbawienia wolności nieprzekraczający 3 lat (art. 155 § 2 k.k.w.);
4. istnienie materialnych przesłanek do udzielenia warunkowego zwolnienia, określonych w art. 77 § 1 k.k. (art. 155 § 1 k.k.w.).

II

W art. 155 k.k.w. ustawodawca dokonał daleko idących modyfikacji przesłanek formalnych instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia. Odmienność ta — jak słusznie zauważa J. Lachowski — podyktowana jest tym, że nieracjonalne jest wymaganie spełnienia przesłanek formalnych wobec skazanego odbywającego przez dłuższy czas przerwę, która nie została odwołana. W ten sposób został on już poddany testowi w warunkach wolnościowych, a nieodwołanie przerwy świadczyć może o pozytywnej prognozie kryminologicznej (por. art. 156 § 2 k.k.w.). Natomiast — jak dalej twierdzi J. Lachowski — powrót do zakładu karnego mógłby zniweczyć postępy w zakresie readaptacji społecznej skazanego na wolności⁵.

Pierwszą z przesłanek formalnych koniecznych do zastosowania warunkowego zwolnienia w trybie art. 155 k.k.w. jest co najmniej roczny okres przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. W doktrynie przyjmuje się, że chodzi tutaj o jedną przerwę, która nieprzerwanie trwa przez okres co najmniej roku, nawet gdyby w jej przedmiocie sąd penitencjarny orzekał kilka razy⁶. A zatem przerwa taka może być udzielona „częściami”, jednakże łączny ich okres (w ramach tejże przerwy) nie może być krótszy od roku. W tym miejscu należy jednak podnieść,

ciażby jedna z niepodlegających łączeniu kar, które skazany ma odbyć kolejno, jest karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności.

⁵ J. Lachowski, *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2010, s. 268.

⁶ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 616; T. Szymanowski, Z. Świda *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 1998, s. 355.

że nie chodzi tutaj o sumę kilku przerw, niezależnie od tego, czy były one przedzielone pobytem skazanego w zakładzie karnym, czy też nie (z powodu na przykład wypadku określonego w przepisie art. 153 § 3 k.k.w.). W art. 155 § 1 k.k.w. ustawodawca posługuje się rzeczownikiem „przerwa” w liczbie pojedynczej⁷. A zatem chodzi tutaj o tę samą (jedną) przerwę, choćby była ona wielokrotnie przedłużana⁸. Tak więc w ramach jednej (tej samej) przerwy sąd penitencjarny udziela niejako „dalszych” przerw, których łączny okres winien trwać co najmniej rok.

Odmienne jednak stanowisko prezentuje G. Wiciński. Autor ten uważa mianowicie, że interpretacja użytego w przepisie art. 155 § 1 k.k.w. terminu „przerwa” nie wyklucza również rozumienia tego zwrotu normatywnego w znaczeniu, czy też jako instytucji, prawa karnego wykonawczego, bez względu na to, ile razy ją stosowano. Ponadto trudno dostrzec przeszkody do udzielenia warunkowego zwolnienia w sytuacji, gdy sprawca skorzystał z dwóch przerw i w każdym przypadku swoją postawą potwierdził, że zasługuje na zastosowanie wobec mego warunkowego zwolnienia. Taka pozytywna postawa, jak dalej zauważa G. Wiciński, potwierdzona w okresie drugiej przerwy — po rocznym pobycie w zakładzie karnym (art. 153 § 3 k.k.w.) — może przecież zasługiwać na ocenę nawet bardziej ugruntowaną. Wreszcie stanowisko, że na gruncie art. 155 § 1 k.k.w. chodzi wyłącznie o jedną przerwę, może powodować, że skazany, który rzetelnie, nieinstrumentalnie korzysta z przerwy i po zrealizowaniu celu, dla którego została mu ona udzielona, stawia się do zakładu karnego w celu dalszego odbycia kary przed upływem rocznego okresu przerwy, będzie w zdecydowanie gorszej sytuacji w stosunku do osoby, która rozmaitymi zabiegami będzie pozorowała realizację celu przerwy do końca okresu jej trwania⁹.

W mojej ocenie w przepisie art. 155 § 1 k.k.w. chodzi o jedną przerwę, która nieprzerwanie trwa przez okres co najmniej jednego roku, nawet gdyby sąd penitencjarny orzekał w jej przedmiocie kilka razy. A zatem chodzi tutaj o udzielanie przez sąd „dalszej” przerwy (bądź przerw), ale w ramach jednej (tej samej) przerwy. Moim zdaniem wynika to z wy-

⁷ J. Lachowski, *op. cit.*, s. 270–271.

⁸ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 741.

⁹ G. Wiciński, *Postępowania incydentalne związane z wykonaniem kary pozbawienia wolności w programie probacji*, Łódź 2012, s. 377.

kładni literalnej przepisu art. 155 § 1 k.k.w., który posługuje się rzeczownikiem „przerwa” w licznie pojedynczej. Komentowany przepis traktuje zatem o jednej, tej samej przerwie, trwającej nieprzerwanie przez co najmniej jeden rok, chociażby była ona wielokrotnie przedłużana przez sąd penitencjarny.

Co najmniej roczny okres trwania przerwy, o którym stanowi art. 155 § 1 k.k.w. (jako jedna z przesłanek formalnych orzekania o warunkowym zwolnieniu w trybie tegoż przepisu) musi być — jak słusznie zauważa S. Lelental — oceniany z uwzględnieniem przepisu art. 242 § 3 k.k. Zgodnie z tym przepisem skazany, który korzysta z przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, ma bowiem obowiązek powrócić do zakładu karnego najpóźniej w ciągu trzech dni po upływie wyznaczonego terminu. Jeżeli zaś tego nie uczyni bez usprawiedliwionej przyczyny, popełni przestępstwo zagrożone karą grzywy, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku¹⁰.

Słusznie także podniósł S. Lelental, że sąd penitencjarny właściwy do rozpoznania sprawy o warunkowe zwolnienie na podstawie art. 155 k.k.w. nie jest uprawniony do badania zasadności udzielonej skazanemu przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności¹¹. A zatem przyczyny (powody), dla których skazanemu udzielono przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności, nie mają znaczenia w przypadku zastosowania warunkowego zwolnienia w trybie art. 155 k.k.w. W tym kontekście bez znaczenia jest także i to, czy przerwa została udzielona na podstawie art. 153 § 1 k.k.w. (przerwa obligatoryjna), czy też art. 153 § 2 k.k.w. (przerwa fakultatywna). Należy jednak — jak zasadnie podnosi S. Lelental — zwrócić uwagę, że przerwa udzielona na podstawie art. 153 § 1 k.k.w. w zw. z art. 150 § 1 k.k.w. trwa „do czasu ustania przeszkody”, a więc bez określenia granic czasowych, natomiast przerwa udzielona na podstawie art. 153 § 2 zd. 2 k.k.w. w zw. z art. 151 § 3 k.k.w. nie może przekraczać roku¹². Natomiast zgodnie z art. 151 § 1 zd. 2 k.k.w., w stosunku do skazanej kobiety ciężarnej oraz osoby skazanej samotnie sprawującej opiekę nad dzieckiem sąd może udzielić przerwę na okres do 3 lat po urodzeniu dziecka. W tym miejscu należy jednakże przyto-

¹⁰ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 616.

¹¹ *Ibidem*, s. 615.

¹² *Ibidem*.

czyć stanowisko Sądu Najwyższego, głoszące, że warunkowe zwolnienie w trybie art. 155 k.k.w. powinno być z założenia stosowane wówczas, gdy w związku z podstawami udzielenia długotrwałej przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności jej dalsze wykonywanie stałoby się w praktyce niemożliwe, a z reguły byłoby ono niecelowe lub wręcz niehumanitarne¹³.

Osobiście uważam, że istotnie podstawy udzielenia przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności nie mają znaczenia z punktu widzenia zastosowania warunkowego zwolnienia skazanego (z odbycia reszty kary) w trybie art. 155 k.k.w. Nie jest bowiem istotne, czy przerwa została udzielona na podstawie art. 153 § 1 k.k.w. (a zatem, czy ma charakter obligatoryjny), czy też art. 153 § 2 k.k.w. (charakter fakultatywny). Ważne jest jedynie — jak trafnie podnosi J. Lachowski — aby trwała ona nieprzerwanie przez jeden rok (co najmniej jeden rok), nawet jeśli zmieniały się podstawy jej udzielania przy okazji orzekania w przedmiocie jej przedłużenia¹⁴.

W orzecznictwie (judykaturze) wyrażano pogląd, w myśl którego pod pojęciem przerwy, o której mowa w przepisie art. 155 § 1 k.k.w., należy rozumieć nie tylko przerwę w znaczeniu normatywnym (prawnym — a więc przerwę w rozumieniu art. 153 § 1 k.k.w. bądź art. 153 § 2 k.k.w.), ale również przerwę w znaczeniu faktycznym (potocznym) w wykonaniu kary pozbawienia wolności, wynikającą z zawieszenia postępowania wykonawczego (art. 15 § 2 k.k.w.). A zatem w tym drugim znaczeniu (faktycznym) chodzi w zasadzie o każde wstrzymanie wykonania kary pozbawienia wolności. Generalnie jednak stanowisko prezentowane w orzecznictwie oznacza, że w zakres pojęcia przerwy w wykonaniu (odbywaniu) kary pozbawienia wolności, której czas trwania określa art. 155 § 1 k.k.w., wchodzi nie tylko przerwa w rozumieniu art. 153 k.k.w., ale także okres, w którym skazany nie odbywał kary pozbawienia wolności z powodu zawieszenia postępowania wykonawczego¹⁵. Stanowisko to

¹³ Uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 24 lutego 2006 roku, sygn. I KZPS4/0S, OSNKW 2006 nr 3, poz. 22, s. 5–6.

¹⁴ J. Lachowski, *op. cit.*, s. 272.

¹⁵ Uchwały Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 2000 roku, sygn. I KZP 8/00, OSNKW 2000, Nr 5–6, poz. 43; i z 30 października 2008 roku, sygn. IKZP 22/08, OSNKW 2008, nr 11, poz. 89; oraz postanowienia Sądów Apelacyjnych: w Krakowie z 27 czerwca 2002

zostało zaaprobowane w doktrynie przez K. Postulskiego¹⁶. Krytycznie natomiast ocenili je S. Lelental i J. Lachowski. Ten pierwszy uważa mianowicie, że wprawdzie podstawy orzekania o zawieszeniu postępowania wykonawczego (art. 15 § 2 k.k.w.) i obligatoryjnego udzielenia przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności (art. 153 § 1 k.k.w. w zw. z art. 150 § 1 k.k.w.) są podobne, to jednak przepis art. 155 § 1 k.k.w. dopuszcza stosowanie warunkowego zwolnienia w przewidzianym trybie tylko w stosunku do skazanych, którym udzielono przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności i czyni to w sposób wyraźny. Nie chodzi przy tym o przerwę w wykonaniu kary w sensie faktycznym (na podstawie art. 15 § 2 k.k.w.), lecz w znaczeniu normatywnym (na podstawie art. 153 k.k.w.). Pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 19 kwietnia 2000 roku (sygn. I KZP 8/2000, OSN KW 2000, Nr 5–6, poz. 43) — jak dalej podnosi S. Lelental — może stanowić podstawę rozważenia w płaszczyźnie *de lege ferenda*. *De lege lata* pogląd ten nie daje się pogodzić z treścią przepisu art. 155 § 1 k.k.w.¹⁷ A zatem S. Lelental krytycznie ocenił pogląd wyrażony w judykaturze, podkreślając jednoznacznie, że w przepisie art. 155 § 1 k.k.w. mowa jest o przerwie w sensie prawnym (normatywnym), a nie faktycznym (potocznym). Za poglądem tym, zdaniem autora, nie przemawia to, że podstawy orzekania o przerwie w wykonaniu kary pozbawienia wolności oraz zawieszeniu postępowania wykonawczego są w pewnym zakresie zbieżne.

J. Lachowski zaś (podzielając stanowisko S. Lalentala) zauważa, że jedynie przesłanki udzielenia obligatoryjnej przerwy w pewnym zakresie pokrywają się z warunkami zawieszenia postępowania karnego wykonawczego. I w jednym, i w drugim wypadku — jak słusznie podnosi J. Lachowski — jest to dopuszczalne w przypadku choroby psychicznej. W pozostałym zakresie przesłanki te się różnią. Można mieć wątpliwości, czy to legitymuje twierdzenie, że zawieszenie postępowania wykonawczego w zakresie kary pozbawienia wolności należy traktować na równi z przerwą, o której mowa w art. 153 k.k.w. Ponadto przeciwko

roku, sygn. AKz 208/02, KZS 2002 z. 6, poz. 18; i we Wrocławiu z 19 września 2008 roku, sygn. AKzw 717/8, KZS 2009, z. 6, poz. 98.

¹⁶ K. Postulski, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. Z. Hołda, K. Postulski, Gdańsk 2006, s. 517–518; oraz *idem*, *Kodeks karny wykonawczy...*, s. 742–743.

¹⁷ S. Lelental, *op. cit.*, s. 617.

tezie sformułowanej przez SN przemawiają też wyniki wykładni systemowej. Należy zwrócić uwagę na to, że instytucja określona w art. 155 k.k.w. znajduje się w rozdziale zatytułowanym „Odroczenie i przerwa wykonania kary pozbawienia wolności”. Można twierdzić zatem — jak trafnie podnosi S. Leleń — że przepis ten mówi jedynie o przerwie, której dotyczy art. 153 k.k.w. Wydaje się więc, że obejmowanie tym przepisem również instytucji zawieszenia postępowania wykonawczego jest wysoce wątpliwe. Poza tym nie można pominąć tego, że przepis art. 155 k.k.w. przewiduje wyjątek od ogólnych zasad orzekania w przedmiocie warunkowego zwolnienia, nie podlega zatem wykładni rozszerzającej. Trafnie podkreśla natomiast S. Leleń, że pogląd wyrażony przez SN można potraktować jako postulat *de lege ferenda*¹⁸. Moim zdaniem przez pojęcie przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności, o której stanowi przepis art. 155 § 1 k.k.w., należy rozumieć wyłącznie przerwę w znaczeniu normatywnym, określonym przez przepis art. 153 k.k.w., a nie w znaczeniu faktycznym, w związku z zawieszeniem postępowania karnego wykonawczego na podstawie art. 15 § 2 k.k.w. A zatem w mojej ocenie przerwę, o której traktuje art. 155 § 1 k.k.w., należy utożsamiać wyłącznie z art. 153 k.k.w. Przerwa ta z kolei może być udzielona bądź jako obligatoryjna (w trybie art. 153 § 1 k.k.w. w zw. z art. 150 § 1 i 2 k.k.w.), bądź fakultatywna (w trybie art. 153 § 2 k.k.w. w zw. z art. 151 § 3 k.k.w.).

III

Drugą z przesłanek formalnych koniecznych do zastosowania warunkowego zwolnienia w trybie art. 155 k.k.w. jest odbycie przez skazanego co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności. Przedmiotowa przesłanka formalna jest spełniona zarówno wówczas, gdy skazany odbył karę w tym rozmiarze „w całości”, jak i „w częściach”, pod warun-

¹⁸ J. Lachowski, *op. cit.*, s. 271–272. Podobnie uważa też A. Marek, podnosząc, że przepis art. 155 k.k.w. stanowi wyjątek od ogólnych zasad orzekania w przedmiocie warunkowego zwolnienia, tym samym nie podlega wykładni rozszerzającej. *Idem, Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 202.

kiem, że łączny pobyt skazanego w zakładzie karnym wynosił co najmniej 6 miesięcy¹⁹.

Jednakże z uwagi na to, że w przepisie art. 155 § 1 k.k.w. ustawodawca (zawierając jedynie wymóg, by przerwa w wykonaniu kary pozbawienia wolności trwała co najmniej rok, a skazany odbył co najmniej 6 miesięcy kary, która zgodnie z § 2 tegoż przepisu nie może przekroczyć 3 lat) nie określił w jakim czasie, to znaczy, czy przed, czy też po skorzystaniu z przerwy, kara ta (trwająca co najmniej 6 miesięcy) musi zostać odbyta, w orzecznictwie odmiennie interpretuje się tę kwestię. Słusznie jednak podnosi Sąd Apelacyjny w Krakowie, że rażąco nietrafne jest interpretowanie art. 155 § 1 k.k.w. w ten sposób, by odbycie co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności mogło nastąpić już po rocznym okresie udzielonej przerwy w karze. Założeniem tej regulacji — niewątpliwiej co do jej treści — jest, aby skazani po upływie rocznej przerwy nie wracali już do zakładu karnego, a mogli skorzystać z przedterminowego zwolnienia²⁰. Odmiennie stanowisko przyjął Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, stwierdzając, że termin użyty w przepisie art. 155 § 1 k.k.w. — „odbył co najmniej 6 miesięcy kary” — oznacza, że warunek ten musi być spełniony w chwili ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie, a nie już w momencie udzielania przerwy w karze²¹.

Moim zdaniem co prawda w istocie w przepisie art. 155 § 1 k.k.w. ustawodawca nie określił kolejności, w jakiej następuje odbycie przez skazanego co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności i korzystanie przez niego z co najmniej rocznej przerwy w wykonaniu tejże kary, to jednak co najmniej 6 miesięcy kary na gruncie art. 155 k.k.w. powinno być odbyte przed skorzystaniem przez skazanego z przerwy. Oznacza to zatem, że warunek odbycia przez skazanego co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności winien być spełniony przed udzieleniem przerwy. Takie stanowisko uzasadnione jest także i tym, że w „klasycznej” posta-

¹⁹ S. Lelental, *op. cit.*, s. 618; J. Lachowski, *op. cit.*, s. 270; G. Wiciński, *op. cit.*, s. 380.

²⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 28 stycznia 2008 roku, sygn. IIAKz w 22/08, KZS 2008, z. 4, poz. 59.

²¹ Postanowienia Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu: z 28 czerwca 2010 roku, sygn. IIAKz w 492/10, KZS 2011, z. 1 poz. 109; oraz z 19 kwietnia 2012 roku, sygn. AKz w 521/12, LEX nr 1166859.

ci warunkowego przedterminowego zwolnienia, określonej w art. 77–82 k.k., warunkowe zwolnienie może nastąpić dopiero po odbyciu przez skazanego minimumów odnoszących się do kary pozbawienia wolności (art. 78 i 79 k.k.), ale oczywiście po uzyskaniu przez niego pozytywnej prognozy kryminologiczno-społecznej (art. 77 § 1 k.k.). Przepis art. 155 k.k.w. traktuje wprawdzie o uprzywilejowanej postaci warunkowego zwolnienia, to jednak skazany ubiegający się o warunkowe zwolnienie w trybie tego przepisu powinien, tak jak w przypadku klasycznego warunkowego zwolnienia (art. 77 § 1 k.k. w zw. z art. 78 i 79 k.k.), złożyć stosowny wniosek, pamiętając, że zastosowania tej instytucji w tym przypadku uzależnione jest od odbycia co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności (dodatkowa przesłanka dla trybu z art. 155 k.k.w.).

IV

Trzecia, ostatnia z przesłanek formalnych orzekania o warunkowym zwolnieniu na podstawie przepisu art. 155 k.k.w., dotyczy rozmiaru orzeczonej kary pozbawienia wolności, który, zgodnie z art. 155 § 2 k.k.w., nie może przekraczać 3 lat. Słusznie zauważa S. Lelental, że zarówno w orzecznictwie²², jak i piśmiennictwie (doktrynie)²³ nie ma rozbieżności poglądów co do tego, że wyraz „orzeczonej” (art. 155 § 2 k.k.w.) rozumieć należy jako „wykonywanej”. Oznacza to, że warunkowe zwolnienie na podstawie art. 155 k.k.w. nie jest możliwe, gdy suma orzeczonych kar pozbawienia wolności przekroczyła 3 lata²⁴. Słusznie zatem podniósł Sąd Apelacyjny w Katowicach, że kara pozbawienia wolności orzeczona na okres powyżej 3 lat w rozumieniu art. 155 § 2 k.k.w. to kara, na którą składa się również suma kar orzeczonych wyrokami sądów, które jednostkowo nie wykraczają poza ten wymiar²⁵. Niedopuszczalne jest stosowanie warunkowego przedterminowego zwolnienia — jak podnosi Sąd Najwyższy — w sytuacji przewidzianej w art. 155 § 1

²² Uchwała Sądu Najwyższego z 24 lutego 2006 roku, sygn. I KZP 54/05, OSN KW 2006, nr 3, poz. 22.

²³ Z. Hołda, K. Potulski, *op. cit.*, s. 517.

²⁴ S. Lelental, *op. cit.*, s. 618; J. Lachowski, *op. cit.*, s. 269–270.

²⁵ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 16 lutego 2000 roku, sygn. AKz 71/00, OSA 2001/1, s. 77.

k.k.w. także wówczas, gdy skazany odbywa kolejno kilka orzeczonych kar pozbawienia wolności, których łączny wymiar przekracza 3 lata²⁶.

V

Czwartą i zarazem ostatnią przesłanką orzekania o warunkowym zwolnieniu w trybie art. 155 k.k.w. jest przesłanka materialna, określona w art. 77 § 1 k.k., którą jest tak zwana pozytywna prognoza kryminologiczna (kryminologiczno-społeczna) w stosunku do skazanego. Chodzi bowiem o to, by — jak słusznie zauważa S. Lelental — ustalić na podstawie przesłanek materialnych (o których traktuje przepis art. 77 § 1 k.k.), czy uzasadniają one (to znaczy postawa, właściwości i warunki osobiste skazanego, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary) przekonanie, że skazany będzie przestrzegał porządku prawnego (jak również stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego), a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa²⁷. Dla dokonania przedmiotowej oceny konieczne będzie zarządzenie zebrania przez sąd penitencjarny stosownych informacji o skazanym, przede wszystkim w drodze wywiadu środowiskowego, przeprowadzonego przez kuratora sądowego (art. 14 § 1 k.k.w.).

W tym miejscu należy podnieść, że na gruncie przepisu art. 155 § 1 k.k.w. — jak trafnie zauważa J. Lachowski — ustalenie pozytywnej (dodatkowej) prognozy kryminologiczno-społecznej w stosunku do skazanego będzie łatwiejsze dla sądu ze względu na (co najmniej) roczny pobyt skazanego na wolności w ramach udzielonej przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności²⁸. W takim przypadku ocena pobytu skazanego na wolności w trybie udzielonej przerwy daje lepszą podstawę do prawidłowego wnioskowania o pozytywnej (dodatkowej) prognozie kryminologiczno-społecznej. Jest to bowiem ocena zachowania skazanego również w warunkach wolnościowych po odbyciu części kary. W ta-

²⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z 24 lutego 2006 roku, sygn. I KZP 54/05, OSN KW 2006, nr 3, poz. 22.

²⁷ S. Lelental, *op. cit.*, s. 614.

²⁸ J. Lachowski, *op. cit.*, s. 272.

kim wypadku sąd penitencjarny ma pełniejszy obraz, ponieważ już wie, jak skazany zachowuje się po popełnieniu przestępstwa na wolności. Ocenę tę ułatwić może zwłaszcza to, że przerwa nie została odwołana na podstawie art. 156 § 2 k.k.w. Może to świadczyć o tym, że skazany wykorzystał ją zgodnie z przeznaczeniem, a nadto przestrzegał porządku prawnego, co niewątpliwie przemawia na jego korzyść w postępowaniu w przedmiocie warunkowego zwolnienia. Nie oznacza to jednak, że sąd penitencjarny, opierając się jedynie na tych okolicznościach, może stwierdzić istnienie pozytywnej prognozy. Również tutaj ocena musi być kompleksowa i uwzględniać powinna wszystkie faktory wymienione w art. 77 § 1 k.k.²⁹ Z przedmiotowym stanowiskiem należy się oczywiście zgodzić i w całości go podzielić. Sąd penitencjarny jednakże powinien zwrócić szczególną uwagę na postawę skazanego w okresie korzystania przez niego z przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Dlatego też niezbędne, a wręcz konieczne, będzie uzyskanie przez sąd stosownych informacji w tym zakresie w trybie wywiadu środowiskowego przeprowadzonego przez kuratora sądowego³⁰. Pozytywne zaś zachowanie się skazanego w czasie przerwy i wykorzystanie jej zgodnie z celem, dla którego została udzielona, będzie swoistą przesłanką materialną, która w połączeniu z realizacją przez skazanego wszystkich pozostałych przesłanek, o których mowa w art. 77 § 1 k.k., może skutkować udzieleniem warunkowego zwolnienia w trybie art. 155 k.k.w.

Reasumując, należy stwierdzić, że sąd penitencjarny, rozpoznając wnioski o udzielenie warunkowego zwolnienia na podstawie art. 155 k.k.w. (jak i na zasadach określonych w art. 77 § 1 k.k.), jest zobowiązany oceniać go przez pryzmat wszystkich ustawowych okoliczności przewidzianych w art. 77 § 1 k.k. i ustalając prognozę kryminologiczną (kryminologiczno-społeczną) wskazać, które z nich sprzeciwiają się postawieniu pozytywnej (dodatniej) prognozy, ewentualnie przemawiają za udzieleniem warunkowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności. Dodatnia prognoza kryminologiczna — jak słusznie podnosi Sąd Apelacyjny w Lublinie — powinna być zatem rezultatem kumulatywnej oceny wszystkich kryteriów zawartych w przepisach art. 77

²⁹ *Ibidem*, s. 272–273.

³⁰ Zob. też K. Postulski, *op. cit.*, s. 743.

§ 1 k.k. i na tej podstawie (a także na podstawie oceny pobytu skazanego na wolności w związku z przebywaniem na co najmniej rocznej przezwie, a w szczególności ustalenia, czy skazany wykorzystał ją zgodnie z przeznaczeniem i generalnie, czy przestrzegał w tym okresie porządku prawnego) sąd powinien dopiero zważyć, czy skazany zasługuje na dobrodziejstwo warunkowego zwolnienia³¹. Należy także zgodzić się ze stanowiskiem orzecznictwa, że skorzystanie z warunkowego przedterminowego zwolnienia nie oznacza jednak zakończenia procesu resocjalizacji skazanego. Resocjalizacja jest bowiem nadal prowadzona w warunkach wolnościowych podczas wyznaczonego okresu próby, a oddanie skazanego pod dozór pozwala na kontrolę jego zachowania przez okres odpowiadający pozostałej do odbycia kary³². A zatem pozytywna (dodatnia) prognoza kryminologiczno-społeczna dotycząca skazanego nie może być utożsamiana z zakończeniem procesu jego resocjalizacji, a więc z pełnym osiągnięciem celu kary pozbawienia wolności, zgodnie z art. 67 § 1 k.k.w.³³ Słusznie zauważa również K. Postulski, że warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności jest

bowiem tylko warunkową rezygnacją z wykonania części (reszty) kary pozbawienia wolności i poddaniem sprawcy procesowi dalszej readaptacji w warunkach kontrolowanej wolności, a więc stanowi niejako przedłużenie [kontynuację — B.M.] tego procesu w zmienionych warunkach, mające na celu przystosowanie sprawcy do życia na wolności z pomocą kuratora sądowego oraz w związku z nałożonymi obowiązkami³⁴.

Należy również podnieść, że w przypadku orzekania o warunkowym zwolnieniu w trybie art. 155 k.k.w. nie mają zastosowania ogólne przesłanki formalne warunkowego zwolnienia, określone w art. 78 i 79 k.k. Oznacza to zatem, jak trafnie podnosi J. Lachowski, że warunki wy-

³¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 21 kwietnia 2010 roku, sygn. AKZw 291/10, KZS 2010, z. 9, poz. 75.

³² *Ibidem*.

³³ Art. 67 § 1 k.k.w. stanowi mianowicie: „Wykonanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa”.

³⁴ K. Postulski, *op. cit.*, s. 743.

nikające z art. 155 k.k.w. znajdują zastosowanie — przynajmniej formalnie — do każdego skazanego na karę pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym trzech lat i jednocześnie przekraczającym sześć miesięcy, niezależnie od tego, czy był recydywistą, a nawet przestępcą terrorystycznym, czy też nie³⁵. Trzeba jednak zwrócić uwagę na to, że w przepisie art. 155 § 1 k.k.w. ustawodawca odwołuje się do całego art. 77 k.k., a więc również do przepisu § 2 tego artykułu. Oznacza to, że w przypadku, gdy sąd obostrzy warunkowe zwolnienie na podstawie art. 77 § 2 k.k., to przepis art. 155 k.k.w. nie będzie mógł być zastosowany. Mamy tu zatem do czynienia z oczywistym błędem legislacyjnym, który powinien być już dawno skorygowany. Innymi słowy, ustawodawca odesłanie zawarte w art. 155 § 1 k.k.w. powinien ograniczyć wyłącznie do art. 77 § 1 k.k.³⁶ W tym miejscu należy także podzielić pogląd S. Lelentala, że przepis art. 77 § 2 k.k. nie ma znaczenia (co zresztą jest zgodne z praktyką orzecniczą sądów penitencjarnych, które w postanowieniach o udzieleniu warunkowych przedterminowych zwolnień w trybie art. 155 k.k.w. odwołują się wyłącznie do art. 77 § 1 k.k.) dla orzekania o warunkowym zwolnieniu na podstawie art. 155 k.k.w.³⁷

VI

Warunkowe przedterminowe zwolnienie na podstawie przepisu art. 155 k.k.w. może nastąpić zarówno wówczas, gdy skazany, korzystając z przerwy w wykonaniu kary przebywa na wolności, jak i wtedy, gdy po przerwie powrócił do zakładu karnego³⁸.

Decyzja sądu penitencjarnego podejmowana w trybie art. 155 k.k.w. ma (tak jak i podejmowana na zasadach ogólnych na podstawie art. 77–79 k.k.) charakter fakultatywny. Sądem penitencjarnym (okręgowym) właściwym do rozpoznania wniosku uprawnionego podmiotu (a także z urzędu) sprawy o warunkowe zwolnienie na podstawie art. 155 k.k.w., jak również art. 77–79 k.k., jest sąd, w którego okręgu przebywa skazany

³⁵ J. Lachowski, *op. cit.*, s. 273.

³⁶ Podobnie J. Lachowski, *op. cit.*, s. 273; oraz S. Lelental, *op. cit.*, s. 615.

³⁷ S. Lelental, *op. cit.*, s. 615.

³⁸ *Ibidem*, s. 618–619.

(art. 3 § 2 k.k.w.). Nie ma tutaj znaczenia okoliczność, który sąd penitencjarny udzielił skazanemu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Z treści art. 155 k.k.w. nie wynika bowiem, by wprowadzono wyjątek od zasady określonej w art. 3 § 2 k.k.w.³⁹

Orzekając o warunkowym zwolnieniu na podstawie art. 155 k.k., sąd stosuje wszystkie reguły związane z tą instytucją, dotyczące: okresu próby, dozoru, nakładania obowiązków (art. 80 § 1 i 2 oraz art. 82 k.k.), a także przepisy art. 159–163 k.k.w.⁴⁰ Odmowa udzielenia skazanemu warunkowego zwolnienia w trybie art. 155 k.k.w. oczywiście — jak słusznie zauważa S. Leleńtal:

nie pozbawia go możliwości ubiegania się o to dobrodziejstwo. Skazany może bowiem ubiegać się o warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności na zasadach ogólnych, a ściślej mówiąc — po odbyciu części kary określonej w art. 78 § 1 k.k. [jak również w art. 78 § 2 i art. 79 § 1 k.k. — B.M.]⁴¹.

Konkludując, należy stwierdzić, że warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności przewidziane w art. 155 k.k.w. stanowi niewątpliwie uprzywilejowaną postać w stosunku do warunkowego przedterminowego zwolnienia na zasadach ogólnych (art. 77–79 k.k.). Świadczą o tym w szczególności odmiennie uregulowane w przepisie art. 155 k.k.w. (od przesłanek formalnych warunkowego zwolnienia określonych w art. 78–79 k.k.) przesłanki formalne stosowania warunkowego zwolnienia w tym trybie. Oczywiście warunkowe zwolnienie na podstawie art. 155 k.k.w. może nastąpić na zasadach ogólnych (to znaczy po zaistnieniu przewidzianej w art. 77 § 1 k.k. przesłanki materialnej, utożsamianej z tak zwaną prognozą kryminologiczno-społeczną), to jednak skazany powinien spełnić łącznie trzy przesłanki formalne, a mianowicie:

1. skorzystać z przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności która trwała co najmniej rok (art. 155 § 1 k.k.w.);
2. przed udzieleniem przerwy (przed jej uzyskaniem, zwolnieniem na przerwę) odbyć co najmniej 6 miesięcy kary pozbawienia wolności (art. 155 § 1 k.k.w.);

³⁹ K. Postulski, *op. cit.*, s. 156.

⁴⁰ Por. S. Paweła, *Kodeks karny wykonawczy. Praktyczny komentarz*, Warszawa 1999, s. 349; oraz Z. Hołda, K. Postulski, *op. cit.*, s. 518.

⁴¹ S. Leleńtal, *op. cit.*, s. 619–620.

3. odbywana przez niego kara pozbawienia wolności powinna zostać orzeczona na okres nieprzekraczający 3 lata.

Sądy penitencjarne jednakże niezbyt często udzielają warunkowych przedterminowych zwolnień w trybie art. 155 k.k.w. Przykładem może być tutaj Sąd Okręgowy we Wrocławiu, który w latach 2016–2019 na ogólną liczbę 2966 orzeczonych warunkowych przedterminowych zwolnień tylko w 20 przypadkach postanowił o udzieleniu warunkowych zwolnień na podstawie art. 155 § 1 i 2 k.k.w (w zw. z art. 77 § 1 k.k. i w zw. z art. 161 § 1 k.k.w.)⁴². Wynika zatem z tego, że Sąd Okręgowy we Wrocławiu aż w 99,33% orzekł o warunkowych zwolnieniach na zasadach ogólnych (art. 77–79 k.k.), a jedynie w 0,67% na podstawie art. 155 k.k.w. (w zw. z art. 77 § 1 k.k.). Nie oznacza to jednak, że sądy penitencjarne nie chcą udzielać albo też ograniczają możliwość udzielania warunkowych zwolnień w trybie komentowanego przepisu. Przyczyna takiego stanu rzeczy może tkwić między innymi w charakterze orzeczenia sądu na podstawie art. 155 k.k.w. Przedmiotowe orzeczenie sądu penitencjarnego ma bowiem (tak zresztą jak i orzeczenie w trybie art. 77–79 k.k.) charakter uznaniowy (fakultatywny). Oznacza to, że pozytywna prognoza kryminologiczno-społeczna, określona co do skazanego na podstawie art. 77 § 1 k.k. (w zw. z art. 155 § 1 k.k.w.), nie zobowiązuje sądu do udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia. W tym miejscu rodzi się jednak pytanie, z jakich powodów sąd penitencjarny mógłby w takim przypadku odmówić skazanemu udzielenia warunkowego zwolnienia. W takich przypadkach nie można (odmawiając udzielenia warunkowego zwolnienia) powoływać się ani też odwoływać do jakichkolwiek pozaustawowych okoliczności. Wydaje się zatem, że określona w art. 155 § 1 k.k.w. klauzulę fakultatywną co do orzekania przez sąd penitencjarny o warunkowym zwolnieniu w trybie komentowanego przepisu, należy przekształcić w obligatoryjną, co może przyczynić się do częstszego korzystania przez sądy z tej uprzywilejowanej postaci warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności.

⁴² Przedmiotowe dane uzyskano w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu — Wydziale V Penitencjarnym i Nadzoru Nad Wykonaniem Orzeczeń Karnych

Bibliografia

- Lachowski J., *Warunkowe zwolnienie z reszty kary pozbawienia wolności*, Warszawa 2010.
- Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2007.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Szymanowski T., Świda Z., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 1998.
- Wiciński G., *Postępowania incydentalne związane z wykonaniem kary pozbawienia wolności w programie probacji*, Łódź 2012.

Conditional release of a convicted person taking a break in serving the sentence of imprisonment (article 155 of the Executive Penal Code)

Abstract

The subject of the article is the institution of the conditional early release of a convicted person who takes a break from serving the sentence of imprisonment. While presenting this institution (provided for in art. 155 of the Executive Penal Code), which is undoubtedly a privileged form in relation to conditional release on general terms (art. 77–79 of the Penal Code), the author discusses and analyzes the conditions for applying conditional release under this procedure. In carrying out the analysis in question, the author takes into account the fact that in the provision of art. 155 of the Executive Penal Code, the legislator made far-reaching modifications to the formal conditions for conditional release on the basis of the provision under discussion.

Keywords: conditional release, interruption in serving a sentence, criminological forecast.